

Міністерство охорони здоров'я України
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

ГІСТОЛОГІЯ

Короткий курс

За редакцією Ю. Б. Чайковського

*Навчальний посібник
для самостійної підготовки до практичних занять,
підсумкових модулів, іспитів і ЛІ "Крок-1"*

Видання третє, виправлене і доповнене

Вінниця
Нова Книга
2020

Рекомендовано Міністерством охорони здоров'я України як навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації (протокол № 4 від 14.11.2013 р. засідання Комісії з медицини науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України)

Автори:

**Козак Г. І., Запривода Л. П., Остапенко О. В.,
Стеченко Л. О., Чайковський Ю. Б.**

Рецензенти:

Луцик О. Д., завідувач кафедри гістології та ембріології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, доктор медичних наук, професор.

Пушкар М. С., професор кафедри гістології Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова, доктор медичних наук, професор.

*За редакцією члена-кореспондента НАМН України,
професора Ю. Б. Чайковського*

Гістологія. Короткий курс : навчальний посібник / [Козак Г. І., Запривода Л. П., Остапенко О. В., Стеченко Л. О. та ін.] / за ред. Ю. Б. Чайковського. – 3-тє вид., випр. і допов. – Вінниця : Нова Книга, 2020. – 336 с. : іл.
ISBN 978-966-382-819-0

У посібнику в стислій та доступній формі викладено ключові моменти гістології, цитології та ембріології: мікроскопічну та субмікроскопічну будову клітин, тканин, органів і систем людського організму, закономірності їхнього формування та розвитку в процесі ембріогенезу; перелічено теоретичні питання до кожного заняття.

Для студентів медичного, медико-психологічного та стоматологічного факультетів вищих медичних навчальних закладів.

УДК 611.018(075.8)

© Автори, 2020
© Нова Книга, 2020

ISBN 978-966-382-819-0

ЗМІСТ

ВСТУП 5

I. ЦИТОЛОГІЯ, ЗАГАЛЬНА ГІСТОЛОГІЯ ТА ЕМБРІОЛОГІЯ

1. Історія розвитку гістології. Методи гістологічних досліджень.....	7
2. Загальна організація клітини. Плазматична мембрана.....	14
3. Цитоплазма, її структура та функції.....	21
4. Ядро. Клітинний цикл. Поділ клітини.....	31
5. Загальна ембріологія. Ембріональний розвиток хордових, нижчих та вищих хребетних.....	39
6. Ембріональний розвиток людини. Структура та функції амніона, хоріона, плаценти та пуповини.....	54
7. Загальні принципи організації тканин. Епітеліальні тканини.....	64
8. Тканини внутрішнього середовища. Кров та лімфа.....	77
9. Сполучні тканини.....	89
10. Хрящові тканини.....	98
11. Кісткові тканини.....	104
12. М'язові тканини.....	112
13. Нервова тканина (перше заняття).....	121
14. Нервова тканина (друге заняття).....	128

II. СПЕЦІАЛЬНА ГІСТОЛОГІЯ ТА ЕМБРІОЛОГІЯ

15. Нервова система (перше заняття).....	137
16. Нервова система (друге заняття).....	146
17. Органи чуття. Орган слуху, орган смаку, орган нюху.....	153
18. Органи чуття. Орган зору.....	163
19. Органи дихальної системи.....	173
20. Шкіра та її похідні.....	181
21. Серцево-судинна система (перше заняття).....	188
22. Серцево-судинна система (друге заняття).....	195
23. Розвиток серцево-судинної системи.....	203
24. Центральні органи кровотворення та імунного захисту.....	213

25. Периферичні органи кровотворення та імунного захисту	221
26. Ендокринна система. Центральні ендокринні органи	228
27. Ендокринна система. Периферичні ендокринні органи	235
28. Органи ротової порожнини. Зуб.....	242
29. Травна трубка (стравохід, шлунок, кишечник)	254
30. Великі слинні залози	264
31. Великі травні залози (печінка, підшлункова залоза).....	271
32. Розвиток обличчя, травної, ендокринної та дихальної систем.....	279
33. Сечовидільна система.....	290
34. Чоловіча статева система	299
35. Жіноча статева система (перше заняття)	306
36. Жіноча статева система (друге заняття).....	314
37. Розвиток сечостатевої системи.....	321
КРЕДИТИ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	332
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	333

ВСТУП

Вивчення предмету *Гістологія, цитологія та ембріологія* пов'язане з певними труднощами: робота з мікроскопом та мікроскопічними препаратами, необхідність запам'ятовувати великі об'єми матеріалу (на кожне заняття і на модульні контролі), необхідність просторово уявляти картину мікроскопічної та субмікроскопічної будови клітин, тканин і органів, необхідність замальовувати мікроскопічні препарати та вміти їх діагностувати. Даний посібник створено з метою полегшення самостійної підготовки студентів медичного, медико-психологічного та стоматологічного факультетів до практичних занять і модульних контролів та іспитів. У ньому стисло викладено ключові моменти предмету: мікроскопічну та субмікроскопічну будову клітин, тканин, органів і систем людського організму, закономірності їхнього формування та розвитку в процесі ембріогенезу; перелічено теоретичні питання до кожного заняття. Текст супроводжується ілюстраціями, які полегшать засвоєння навчального матеріалу. Посібник стане супутником кожного студента і на старших курсах. Адже на кафедрі патологічної фізіології, патологічної анатомії, на багатьох клінічних кафедрах необхідно згадати мікроскопічну будову тих або інших органів. Крім того, повторення курсу гістології, цитології та ембріології у стислому викладі разом із наведеними в кінці кожного розділу тестами допоможе підготуватися до іспитів "Крок-1". Ця книга в жодному разі не замінює базовий підручник і атласи, але, тим не менше, цілісно відображає чинну навчальну програму з гістології, цитології та ембріології.

Автори щиро вдячні співробітникам кафедри гістології та ембріології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, рецензентам і колегам з однопрофільних кафедр медичних вищих навчальних закладів України за цінні поради, зауваження та побажання щодо змісту та оформлення посібника. Ми будемо вдячні студентам за всі зауваження та побажання, які надійдуть, і врахуємо їх у подальшій роботі.

Бажаємо студентам успіхів у вивченні складного, але цікавого предмету – гістології, цитології та ембріології, і відмінного складання модульних контролів.

Колектив авторів

Навчальне видання

Козак Ганна Іванівна
Запривода Лариса Петрівна
Остапенко Ольга Валеріївна та ін.

Гістологія. Короткий курс

Навчальний посібник

За ред. професора Ю. Б. Чайковського

Редактор: *В. О. Луценко*
Коректор *Л. Я. Шутова*
Комп'ютерна верстка: *О. С. Парфенюк*

Підписано до друку 17.02.20. Формат 60×90/16. Папір офсетний.
Гарнітура Mugiad Pro. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 21,00. Зам. № 1976.

ПП “Нова Книга”
21029, м. Вінниця, вул. Квятека, 20
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2646 від 11.10.2006 р.
(067) 6562650, (063) 5270178
E-mail: info@novaknyha.com.ua
www.nk.in.ua